

Namaz kitaby

كتاب الصلاة

< Turkmen -Türkmençe – التركمانية >

Taýýarlan: Birnäçe saýlama Alymlaryň jemi

إعداد: نخبة من العلماء

Namaz kitaby

Bu bolsa on bäş sany bapdan ybaratdyr:

Birinji bap: Namaz sözüniň manysy, onuň mertebesi we baş wagt namazyň wajyplygy

1. Namaz sözüniň manysy:

Dil taýdan manysy: Namaz (arapça, “es-solät”) sözi, “doga-dileg” diýmekligi aňladýandyr.

Şerigat taýdan manysy: “Belli sözlerden we amallardan ybarat bolan Tekbir bilen başlanýan we salam bilen gutarýan ybadatdyr”.

Bu kesgitlemäniň manysyny geljekgi baplarda, giňişleýin açyklarys, in şä Alla.

2. Namazyň mertebesi (fazly):

Iki şaýatlykdan soňra, namaz iň möhümli sütünleriň (rüknləriň) ähmiýetlisidir. Megerem, ol ysłamyň özenidir. Çünki Alla tagala namazy, öz pygamberine –sallallahu aleýhi we selleme- migraj gijesi¹ ýedi gat asmanyň ýokarsynda parz edendir. Elbetde bu hadys, musulman kişiniň haýatynda, namazyň ornunyň ulydygyna delildir. Çünki, haçanda Pygamberimiziň –sallallahu aleýhi we sellemiň- başyna bir iş düşende, namaz okardy. Megerem, namazda kuran, zikir we doga-dilegler jemlenendir. Şeýle-de namazyň mertebesi barada we ony okamaklyga hyjuwlandyryýan sahyh hadyslar örän köpdür.

Olardan: Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- şeýle diýdi: “Kimde-kim uly günälerden saplanan bolsa, onda oňa baş wagt namazyň aralyklary, juma bilen jumanyň we remezan bilen remezanyň aralyklary günä-ýuwujylykdyr”². Şeýle-de Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- sahabalaryna ýüzlenip şeýle diýdi: “Eger-de biriňiziň gapysynyň agzynda derýa akyp duran bolsa we ol derýadan günde baş

¹ Migraj gijesi: Pygamberimiziň –sallallahu aleýhi we sellemiň- Jebraýyl –aleýhisselam- bilen, asmana göterilen gijesidir.

² Muslim: 233.

gezek suwa düşse, heý, onda hapa galarmy?” diýdi. Sahabalar: “Hiç-hili hapa galmaz” diýdiler. Şonda şeýle jogap berdi: “Bu mysal, edil baş wagat namazyň mysaly ýalydyr. Takyk, Alla tagala baş wagat namaza berk bolanyň, günälerini bagyşlar”¹.

3. Namaz okamaklygyň hökümi:

Çünki namazyň wajypdygyna, Kuran, sünnet we Ijmag² aýdyň delildir. Megerem, onuň wajypdygynyň ylmyny, her bir musulman biläýmelidir.

Bu barada Alla tagala şeýle diýdi: “(Eý, iman edenler) Namazy berjaý ediň (okaň)!” (Bakara:43). Çünki muňa meňzeş aýatlar örän kändir.

Ýene-de başga bir aýatda şeýle diýýär: “(Eý, Muhammet) Iman getiren bendelerime aýt: “Namazy doly okasynlar!” (Ybraýym:31).

Şeýle-de namazyň wajyplygyna, sünnetden deliller kändir. Olardan: Migraj hadysynda şeýle diýilýär: “Ol (Namaz) başdır we (onuň sogaby) ellidir³”.

Şeýle-de Sahyh Buhary we Muslimde rowaýat edilýän hadysda Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- yslamyň şerigatlary barada soran kişä, şeýle jogap berdi: “Gije-gündizde okalmaly baş wagat namaz, her bir kişä wajypdyr”. Şonda soragçy: “Bulardan başga, meniň boýnuma wajyp namaz barmy?” diýdi. Pygamberimiz aýtdy: “Ýok, megerem mustahapdyr⁴”⁵.

Takyk, namaz okamaklyk, her bir ýetişen we aklyly ýerindäki musulman kişä wajypdyr. Şeýle-de kapyr kimsä, ýaşy kiçi (ýetişmedik) çaga we mejnuna wajyp däldir.

Bu barada Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem şeýle diýdi: “Üç adamdan galam göterilendir (ýagny, sogap-günä ýazylýan däldir). Olar: Ýatan adamdan tä turýança, mejnundan tä aklyly ýerine gelýänçä

¹ Buhary: 528, Muslim: 667.

² Ijmag: “Yslam alymlarynyň belli bir höküme, bir agyzdan ylalalaşmaklaryna aýdylýandyr”.

³Buhary: 349. Manysy: “Ýagny, Migraj gijesi ilki bilen namaz elli wagtyna parz edilýär. Ýöne Alla tagala ony, pygamberimiziň –sallallahu aleyhi we sellemiň- haýyşy bilen, baş wagtyna öwürýär. Şeýlelikde, namaz, wagat taýdan baş wagtynadyr we sogap taýdan elli namazyň sogabydyr.”

⁴ Mustahap: “Edilmeği gowy görülyän amal, ony eden adama sogap bardyr we etmedik adama günä ýokdur”.

⁵ Buhary: 46, Muslim: 11.

we kiçi çagadan tä ýetişýänçä, galam göterilendir”¹. Ýöne çagalar ýedi ýaşa ýetenlerinde namaza öwrenşer ýaly, olara buýrular we haçanda on ýaşa ýetenlerinde bolsa, namazy taşlanlary üçin urularlar.

Şübhesiz, kimde-kim namazy inkär etse ýa-da ony taşlasa, ol kişi, yslam dininden çykan, kapyr mürteddir. Bu barada Pygamberimiz Muhammet –sallallahu aleýhi we sellem şeýle diýýär: “Biz bilen olaryň (kapyrlaryň) arasyndaky aratapawut namazdyr, kim ony taşlasa, şeksiz ol kapyrdyr”.²

***

¹ Ebu Dawud: 4401, Nesäi: 6/156, Şeýh Albani bu hadysa Sahyh hadys diýendir.

² Muslim: 134.

Ikinji bap: Azan we kamat

Bu bolsa, birnäçe meselelerden ybaratdyr:

Birinji mesele: Azan we kamat sözüniň dil taýdan manysy we olaryň hökümi:

1. Azan we kamat sözüniň manysy:

Azan dil taýdan: “Yglan etmek” manyny aňladýar. Bu barada Kuranda şeýle diýilýär: “...Allanyň we Onuň ilçisiniň (adyndan) ynsanlara yglan ediň...” (Toba:3).

Şerigat taýdan manysy: “Belli zikirler bilen, namaz wagtynyň girendigini yglan etmek”.

Kamat sözüniň dil taýdan manysy: “Galdyrmak we turuzmak” manyny aňladýar.

Şerigat taýdan manysy: “Şerigatda gelşi ýaly, belli zikirler bilen namaza turmaklygy yglan etmek”.

2. Azan we kamatyň hökümi:

Azan we kamat, erkek adamlara baş wagt namazda aýtmaklary, şerigat taýdan ykrar edilendir. Çünki bu ikisiniň hökümi parzykifaýadyr. Ýagny, eger-de ýeterlik adam bu amaly etse, galan adamlaryň boýundan gaçýandyr. Sebäbi, azan we kamat yslam dininiň esasy aýdyň alamatlaryndandyr. Şol sebäpli bu ikisiniň taşlanmagy gadagandyr.

Ikinji mesele: Azan we kamatyň dürs bolmaklygynyň şertleri:

- 1- Yslam.** Azan we kamat aýdýançy musulman bolmalydyr. Çünki, kapyr adamdan kabul bolýan däldir.
- 2- Akyl.** Akylly ýerinde bolmalydyr. Çünki, ybadat bilen adaty ýazgarmaýan kiçi çagadan, mejnundan we serhoşdan, beýleki ybadatlaryň kabul bolmaýşy ýaly, azan we kamat hem kabul bolýan däldir.
- 3- Erkeklik.** Erkek adam bolmalydyr. Megerem, aýal adamyň sesi, fitne bolmaklygy sebäpli, onuň azany we kamaty dürs bolmaýar.
- 4- Azan, namazyň wagtynda aýdylmalydyr.** Ýagny, namazyň wagty girmezinden öň, aýdylan azan dürs däldir. Megerem, namazyň

wagty girmezinden öň, diňe juma we ertir namazynyň birinji azany¹ dürsdir. Şeýle-de kamat, namaza duruljak wagty aýdylmagy dürsdir.

- 5- Azan we kamat yzly-yzlyna we tertipli aýdylmalydyr.** Çünki şerigatda şeýle beýan edilendir. Bu barada azan we kamatyň sypaty babynda giňişleýin beýan ederis In şä Alla.
- 6- Azan we kamat sünnetde gelşi ýaly sözler bilen, arap dilinde bolmalydyr.**

Üçünji mesele: Azançy adamyň mustahap² sypatlary:

- 1- Adalatly we ygtybarly adam bolmalydyr.** Çünki, namaz we oraza wagtlarynyň dogrulygynda hiç-hili hyýanat etmän, wagtly-wagtyna ygylan eder ýaly zerurdyr.
- 2- Ýetişen we aklyly ýerinde bolmalydyr.** Şeýle-de ýaş, ybadat bilen adaty ýazgarýan çaganyň, azany hem dürsdir.
- 3- Ilkinji wagtynda azan aýdar ýaly, namazyň wagtlaryny saýgaryp bilýän bolmalydyr.** Sebäbi, eger-de wagtlaryny bilmeýän bolsa, ýalňyşmaklygy mümkindir.
- 4- Adamlar eşider ýaly, sesi güýçli bolmalydyr.**
- 5- Kiçi we uly täretli bolmalydyr.**
- 6- Kybla tarap bakyp, dik duran halynda azan aýtmalydyr.**
- 7- Sesi gaty çykar ýaly, iki barmagyny gulaklaryna salmalydyr.** Şeýle-de “Haýýa ales-Soläh” diýende sag tarapa we “Haýýa alel-Feläh” diýende-de, çep tarapa ýüzüni öwürmelidir.
- 8- Azan aýdanda uzaltmalydyr we kamat aýdanda bolsa, gysgaltmalydyr.**

Dördünji mesele: Azan we kamatyň aýdylyş sypaty:

Azan we kamatyň aýdylyş sypatlary, Pygamberimiziň –sallallahu aleýhi we sellemiň- sünnetinde gelendir. Olardan biri, Ebu Mahzuranyň –Alla ondan razy bolsun- rowaýat edýän hadysydyr. Çünki Pygamberimiziň –sallallahu aleýhi we sellemiň- hut özi, oňa öwredip, şeýle diýdi: “Azan aýdaňda şeýle aýtmalydyr” diýdi:

الله أكبر الله أكبر
الله أكبر الله أكبر

¹ Sünnete görä, kâbir ýurtlarda ertir namazynda iki gezek azan aýdylýar.

² Mustahap: “Edilmegi gowy görülyän amal, ony eden adama sogap bardyr we etmedik adama günä ýokdur”.

Allahu Ekber Allahu Ekber
 Allahu Ekber Allahu Ekber
 (Manysy: Alla iň beýikdir!)

أشهد أن لا إله إلا الله
 أشهد أن لا إله إلا الله

Eşhedu el-lä ilähe illallah
 Eşhedu el-lä ilähe illallah

(Manysy: Alladan başga ybadata hakly, hiç-hili ilähiň
 (perwerdigäriň) ýokdugyna şaýatlyk edýäriň!)

أشهد أن محمدا رسول الله
 أشهد أن محمدا رسول الله

Eşhedu en-nä Muhammeder-Resulullah
 Eşhedu en-nä Muhammeder-Resulullah

(Manysy: Muhammediň hem, onuň resulydygyna şaýatlyk edýäriň!)

حي على الصلاة، حي على الصلاة
 Haýýa ales-Soläh, Haýýa ales-Soläh
 (Manysy: Geliň namaza!)

حي على الفلاح، حي على الفلاح
 Haýýa alel-Feläh, Haýýa alel-Feläh
 (Manysy: Geliň felähe! (halas bolmaga))

الله أكبر الله أكبر
 لا إله إلا الله

Allahu Ekber Allahu Ekber
 Lä ilähe illallah

(Manysy: Alla iň beýikdir. Alladan başga,
 ybadata hakly hiç-hili iläh ýokdur!).¹

Emma kamatyň aýdylyş sypaty bolsa, şeýledir:

الله أكبر الله أكبر

Allahu Ekber Allahu Ekber,

أشهد أن لا إله إلا الله

Eşhedu el-lä ilähe illallah

¹ Ebu Dawud: 503, Ibn Mäjah: 708. Sahyh hadys.

أشهد أن محمدا رسول الله
Eshedu en-nä Muhammeder-Resulullah

حي على الصلاة
Haýýa ales-Soläh

حي على الفلاح
Haýýa alel-Feläh

قد قامت الصلاة، قد قامت الصلاة
Kad kamatis-Soläh, Kad kamatis-Soläh
(Manysy: Namaza başlandy!)

الله أكبر الله أكبر
لا إله إلا الله
Allahu Ekber Allahu Ekber
Lä ilähe illallah!

Çünki kamatyň bu aýdylyş görnüşi, şu aşakdaky hadysdan alnandyr. Bu barada Ebu Enes –Alla ondan razy bolsun- rowaýat edýän hadysynda şeýle diýdi: “Biläl¹ –Alla ondan razy bolsun- bize, azany jübütläp aýtmagy we kamaty bolsa, täkläp aýtmagy buýurdy”². Ýagny, azanyň sözlerini iki-ikiden we kamatyň sözlerini bolsa, bir-birden aýtmagy buýrandyr. Megerem, kamatda diňe iki gezek “**kad kamatis-soläh**” sözi goşulýandyr.

Azan we kamatyň aýdylyş bu görnüşi, has gowusydyr. Sebäbi, Biläl –Alla ondan razy bolsun- Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- bilen, saparda we oturma (saparda däl) wagty, tä aradan çykýança, hemişe şu görnüşde azan aýdardy. Eger-de azançy, azan aýdanda terjig³ etse, ýa-da kamatyň sözlerini iki-ikiden aýtsa, hiç-hili zyýany ýokdur. Sebäbi bu, Alymlaryň arasyndaky fykh meselesinde bolan, rugsat berlen agzalalykdyr. Şeýle-de ertir namazynyň azanynda “**haýýa alel-feläh**”-den soňra, iki gezek “**الصلاة خير من النوم**” “**Es-Solätu haýrum-minen-newm**” diýmeklik sünnetdir. Bu barada Ebu Mahzuranyň –Alla ondan razy bolsun- rowaýat edýän hadysynda şeýle diýilýär: “Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem oňa: “Eger-de

¹ Biläl ibnu Rewah –Alla ondan razy bolsun- Pygamberimiziň –sallallahu aleyhi we sellemiň- azançysy.

² Buhary: 605, Muslim: 378.

³ Terjig: “Azanda iki şaýatlyk aýtmazyňdan öňünçä, ilki içinden gaýtalap, soňra daşyňdan aýtmaklyk”.

azan, ertir namazynyň azany bolsa, onda “**Es-Solätu haýrum-minen-newm**” hem diýgin” diýdi”¹.

Bäşinji mesele: Azan aýdylýan mahaly we ol gutarandan soňra aýdylýan zikirler:

Azany eşiden adama, edil azançynyň aýdyşy ýaly aýtmaklyk musatahapdyr². Bu barada Ebu Saidiň –Alla ondan razy bolsun-rowaýat edýän hadysynda, Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem-şeýle diýdi: “Eger-de biriňiz azany eşitse, onda edil azançynyň aýdyşy ýaly edip aýtsyn!”³. Megerem, haçanda azançy **haý’alateýn-i**⁴ aýdanda, azany eşidýän adama “لا حول ولا قوة إلا بالله” “**Lä häwle we lä kuwwete illä billäh**” (manysy: Güýç we kuwwat diňe azym we beýik bolan Alladandyr!) diýmekligi sünnetdir. Ýagny, Her gezek haçanda Azançynyň “Haýýa ales-Soläh” we “Haýýa alel-Feläh” sözünden soňra, ýaňky zikri aýtmagy, sünnetdir. Çünki muňa, Omar ibn Hattabyň –Alla ondan razy bolsun- rowaýat edýän hadysy⁵ delildir.

Haçanda azançy ertir namazynyň azanynda “**As-Solätu haýrum-minen-newm**” diýende, eşidýän adam hem, edil şolar ýaly aýtmalydyr. Ýöne bu ýagdaý (azanyň zyndan gaýtalamaklyk), kamat aýdylýan mahalyna degişli däldir. Ýagny, kamat aýdýanyň zyndan gaýtalamaklyk sünnetden däldir.

Şeýle-de, haçanda azan gutaran wagty, diňleýji adam, pygamberimize salam we salawat aýdyp, şu aşakdaky dogany, okamaklygy sünnetdir:

اللهم رب هذه الدعوة التامة والصلاة القائمة، آت محمداً الوسيلة والفضيلة،
وابعثه مقاماً محموداً الذي وعدته”

“Allahümme Robbe häzihid-dagwetit-tämmeh, wessolätil-ko’imeh. Äti Muhammedenil-wesiýlete wel-fazyleh, Web-ashu makomäm-mahmudenillezi wa’ad-teh”.

¹ Nesäi: 2/7,8. Şeýh Albani bu hadysa sahyh hadys diýendir.

² Mustahap: “Edilmegi gowy görülýän amal we ony eden adama sogap berler”.

³ Buhary: 621, Muslim: 1093.

⁴ Haýalateýn: “Haýýa ales-Soläh we Haýýa alel-Feläh” ikisine aýdylýar.

⁵ Muslim: 385.

(Manysy: “Eý, Allahym! Bu dagwatyň (mübärek azanyň) we kilynjak bolunýan namazyň, mukaddes Robbi! (Pygamberimiz) Muhammede «wesiläni» we «fazyläni» yhsan et we Ony hut öz wada beren, öwgülenen uly derejä ýetir”)¹.

***

¹ Buhary: 614. Şeýle-de bu hadysda agzalan doganyň fazly barada şeýle diýilýär: “Kim-de kim bu dogany okasa, onda ol kyýamat günü Pygamberimiziň –sallallahu aleyhi we sellemiň- şefagatyna mynasyp bolar”.

Üçünji bap: Namazyň wagtlary

Biziň boýnumyza okalmagy wajyp bolan namaz, gije-gündizde baş wagtyndyr. Elbetde, bu baş wagt namazyň her biriniň öz şerigat taýdan wagtlanan wagty bardyr.

Bu barada Alla tagala şeýle diýýär: “Takyk, namaz, möminlere wagty anyk ýazylan (parzdyr)” (Nisä:103). Ýagny, baş wagt namaz bellenen wagtlyrynda, okalmagy parzdyr. Çünki wagty girmezinden öň, okalan namaz, kabul bolýan däldir.

Çünki namaz wagtlyrynyň beýany, esasy Ibni Omaryň rowaýat edýän hadysyna dolanýandyr. Şonda Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- şeýle diýdi: “Öýle (Zuhr) namazynyň wagty, gün dik depäne ýetip, günbatara tarap gysaryp ugrandan başlap, tä her bir zadyň kölegesi, öz boýy bilen deňleşip, ikindi (asr) namazynyň wagty girýänça, dowam edýändir. Ikindi namazynyň wagty bolsa, gün gyzarýança, dowam edýändir. Agşam (magrib) namazynyň wagty bolsa, şapak ýityänçä, dowam edýändir. Ýassy (Işa) namazynyň wagty bolsa, gijäň ýaryna çenli, dowam edýändir we ertir (fejr) namazynyň wagty bolsa, daň atandan tä gün dogýança, dowam edýändir”¹.

Şeýlelikde, öýle namazynyň wagty, gün dik depäne ýetip, günbatara tarap gysaryp ugranda wagty girýändir we onuň wagty, tä her bir zadyň kölegesi, öz boýy bilen deňleşýänçä dowam edýändir. Şeksiz, öýle namazy, öz ilkinji wagtynda okalmagy mustahapdyr. Ýöne, haçanda howa gaty gyzaýsa, onda howa sowaşýança, onuň (ikindi namazyna golaýrak) gijikdirilmegi mustahapdyr. Bu barada Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- şeýle diýdi: “Eger-de howa gaty gyzsa, onda howa sowaşýança, namazy gijikdiriň. Çünki gaty gyzgyn howa, jähennem odunyň howurydyr”².

Ikindi namazynyň wagty bolsa, öýle namazynyň wagty gutarmagy bilen başlaýandyr. Ýagny, her bir zadyň kölegesi, öz boýy bilen deňleşende, ikindi namazynyň wagty girýändir. We onuň wagty bolsa, günüň gyzaryp batmagy bilen gutarýandyr. Şeksiz bu namazy, ilkinji wagtynda okamak mustahapdyr. Şeýle-de bu namaz, Alla tagalanyň

¹ Muslim: 612.

² Muslim: 615, Buhary: 533.

Kuranda aýratyn agzap geçen, orta namazydyr. Bu barada şeýle diýýär: “Namazlary, aýratyn hem orta (ikindi) namazy (doly) berjaý ediň! Alla tagzym (etmek) bilen (namazy) dogry berjaý ediň!” (Bakara:238).

Şeýle-de Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- ol namaza, berk üns bermekligi buýrandyr. Bu barada şeýle diýdi: “Eger-de kimdir-biri, ikindi namazyny sypdyraýsa, şonda ol, edil mal-mülkini we maşgalasyny ýitiren ýalydyr.”¹ Ýene-de başga hadysda şeýle diýdi: “Kimde-kim ikindi namazyny taşlasa, onuň amallary batyla çykar”.²

Agşam namazynyň wagty bolsa, gün batandan soňra başlap, tä agşamyň, gara-gyzyl şapagy³ ýitýänça, dowam edýändir. Bu barada Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- şeýle diýdi: “Agşam namazynyň wagty, şapak ýitýänçä dowam edýändir”⁴. Şeksiz bu namazy, ilkinji wagtynda okamak mustahapdyr. Bu barada Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- şeýle aýtdy: “Meniň ymmatym agşam namazyny, ýıldyzlar köpelip garyşmagyndan öň, okaýan bolsalar, onda olarda entäk haýyr bardyr”⁵. Megerem, diňe haj edýän adama, muzdelife gijesinde, ýassy namazyna çenli gijikdirip, goşup okamaklygy sünnetdir.

Emma ýassy namazynyň wagty bolsa, gyzymtyl şapagyň ýitip gitmeginden başlap, tä gijäniň ýaryna çenli dowam edýändir. Bu barada Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- şeýle diýdi: “Ýassy namazynyň wagty, gijäniň orta ýarymyna çenlidir”⁶. Eger-de muşakgat bolmasa, onda bu namazy soňky wagtyna çenli gijikdirip okamaklyk sünnetdir. Çünki ýassy namaz okalmazyndan öň, ýatmaklyk we ondan soňra gürleşip oturmaklyk mekruhdyr⁷. Bu barada Ebu Bereze –Alla ondan razy bolsun- rowaýat edenn hadysynda şeýle diýdi: “Çünki Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- ýassy namazynyň öňünden ýatmagy we ondan soňra gürrüňdeşligi ýigrenýärdi”⁸.

¹ Buhary: 552, Muslim: 626.

² Buhary: 553.

³ Şapak: “Gün batandan soňra, zyndan galýan gara-gyzymtyl ýagtylykdyr”.

⁴ Muslim: 173.

⁵ Ahmed: 4/174, Ebu Dawud: 418, Häkim: 1/190-191, Muslimiň şertine görä sahyh hadys.

⁶ Muslim: 173.

⁷ Mekruh: “Ýigrenilýän amal, ýöne ony edene, günä ýokdur we ony taşlana bolsa sogap bardyr”.

⁸ Buhary: 567, Muslim: 647.

Ertir namazynyň wagty bolsa, ikinji daň atmakdan¹ başlap, tä gün dogýança dowam edýändir. Eger-de daňyň atanlygy, anyk beýan bolsa, onda bu namazy, ilkinji wagtynda okamaklyk mustahapdyr.

Şeýlelikde, şu agzalan wagtlar, şerigat taýdan baş wagat namazynyň okalýan wagtlarydyr. Çünki musulmanlara bu wagtlarda, namazlaryna berk bolup, gijä goýman, wagtynda okamaklyk wajypdyr. Sebäbi, Alla tagala namazy wagtyndan gijikdirýänlere, azap berjekdigini wada berýär.

Bu barada Alla tagala şeýle diýýär: “Okan namazlaryndan özleri gapyl bolanlaryň (namazy wagtynda okamaýanlaryň) waý hallaryna (olara agyr azap bardyr)!” (Mägun:4-5).

Ýene-de başga aýatda şeýle diýdi: “Bularyň yzyndan namazlaryny taşlap, nebisleriniň isleglerine eýeren nesil geldi. Takyk, olara al-gaýýa bardyr” (Merýem:59). “Al-gaýýa” bolsa, birnäçe esse güýçli, jähennemiň azabyna aýdylýar. Alla tagalanyň özi, bizi ondan gorasyn!

Şeýle-de namazlary öz wagtynda ýerine ýetirmeklik, Alla tagalanyň dergähinde iň söýgüli we iň gowy amallaryň biridir. Çünki haçanda Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellemden- “Allanyň dergähinde iň söýgüli amal haýsysy?” diýip, soranlarynda, ol: “Wagtynda okalan namazdyr!” diýdi².

***

¹ Ertir namazyndan öň, daň atmaklyk iki gezek bolýandyr. Birinjisi, daň atanda, dikligine bir ýagtylyk görünüp, ýitip gidýändir. Ikinjisi bolsa, keseligine daň atyp, soňra ýagtylyp gidýändir. Ertir namazyny wagty bolsa, ikinji daň atmakdan başlaýandyr.

² Buhary: 527, Muslim: 139.

Dördünji bap: Namazyň şertleri, rükünleri we olaryň delilleri we namazy taşlanyň hökümi

Bu bolsa aşakdaky agzaljak meselelerden ybaratdyr:

Birinji mesele: Parz edilen namazyň sany

Parz edilen namazyň sany başdır. Olar: Ertir, Öýle, İkinci, Agşam we Ýassy namazlarydyr. Munuň başligine ähli Alymlar biragyzdan ylalaşandyrlar.

Takyk muña, Talha ibni Ubeýdilläniň rowaýat edýän hadysy delildir. Günlerde bir gün çarwa araplardan biri gelip, Pygamberimiz – sallallahu aleyhi we selleme- ýüzlenip: “Eý, Allanyň resuly! Alla tagala namazdan maña, nämäni parz etdi?” diýip sorady: Şonda ol: “Gije we gündizde baş wagt namaz, her bir kişä wajypdyr” diýdi¹ hadysdan bir bölek.

Şeýle-de Enesiň –Alla ondan razy bolsun- çarwa arabyň kyssasy barada rowaýat edýän hadysy delalat edýändir. Günlerde bir gün, bir çarwa arap, Pygamberimize –sallallahu aleyhi we selleme- ýüzlenip: “Bize iberen ilçiniň, Alla tagala biziň boýnumyza gije-gündüziň dowamynda baş wagt namazy, berjaý etmelidigimizi buýurýar” diýdi. Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- hem: “Ol dogry aýdypdyr” diýdi² hadysdan bir bölek.

Ikinji mesele: Namaz kimleriň boýnuna wajyp bolýar?

Aýbaşy we kyrk çile gany gelýän aýal adamdan başga, ähli aklyly yerindäki we ýetişen musulmana wajypdyr. Şeýle-de namaz, ýedi ýaşa ýeten çaga emir edilip, on ýaşa ýeteni bolsa, taşlanlygy sebäpli, urmaklyk buýrulandyr.

Bu barada Pygamberimiz -sallallahu aleyhi we sellem şeýle diýdi: “Üç adamdan galam göterilendir (ýagny, sogap-günä ýazylýan däldir). Olaryň biri hem: kiçi çaga, tä ýetişänçädir”.

¹ Rowaýat eden: Muslim: (11).

² Rowaýat eden: Muslim: (12).

Ýene bir hadysda Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- şeýle diýdi: “Çagalaryňzyň ýedi ýaşy dolanda, olara namaz okamaklygy emir ediň we on ýaşa ýetende bolsa, ony taşlandyklary sebäpli uruň! Şeýle-de olaryň düşeklerini, ýeke-ýeke aýry ediň”¹.

Üçünji mesele: Namazyň şertleri

Namazyň dokuz şerti bardyr:

1- Yslam: Kapyryň namazy kabul bolýan däldir. Çünki onuň bar eden amaly puçdyr.

2- Akyl: Mejnunyň namazy kabul bolýan däldir. Çünki onuň boýnundan buýruk gaçandyr.

3- Ýetginjeklik: Ýetginjeklik ýaşyna ýetmedik çaga, namaz okamaklyk wajyp däldir. Ýöne çagalar ýedi ýaşa ýetenlerinde namaza öwrenişer ýaly, olara buýrular we haçanda on ýaşa ýetenlerinde bolsa, namazy taşlanlary üçin urularlar. Muňa ýokardaky agzalan hadys delildir: “Çagalaryňzyň ýedi ýaşy dolanda, olara namaz okamaklygy emir ediň...” hadysdan bir bölek.

4- Başarýan halynda, kiçi we uly täretli bolmaly: Munuň delili, Ibni Omaryň -Alla ondan razy bolsun- rowaýat etmeginde, Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellemden- şeýle diýdi: “Alla tagala täretsiz kişiniň namazyny kabul etmez”².

5- Wagty bellenilen namazyň, wagty giren bolmaly: Bu barada Alla tagala şeýle diýýär: “Takyk, namaz möminlere wagty anyk ýazylan (parzdyr)” (Nisä:103).

Şeýle-de sahyh hadysda, Jebraýyl –aleýhisseläm- Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- baş wagt namaza ymam bolanyndan soňra, şeýle diýdi: “(Namazyň wagty) Şu iki okalan namaz wagtyňyň aralygyndaky wagtdyr”³. Çünki wagty girmezinden öň okalan namaz,

¹ Rowaýat edenler: Ahmet: (3/201), Ebu Dawud: (494), Tirmizi: (407) we oňa hasan hadys diýendir. Hakim: (1/201) we oňa sahyh diýendir. Şeýh Albani: (247) we oňa sahyh hadys diýendir.

² Rowaýat eden: Muslim: (224).

³ Rowaýat edenler: Ahmet: (3/330), Nesäýi: (1/91), Tirmizi: (150), Şeýh Albani sahyh hadys diýdi: Irwä El-Galil: (250).

kabul bolýan däldir we edil şolar ýaly hem, hiç bir uzursyz (sebäpsiz), namazyň wagty çykanyndan soň okalan namaz hem, kabul bolýan däldir.

6- Başarýan halynda aňrýsy görümeýän eşik bilen, owratyň örtmeklik: Bu babatda Alla tagala şeýle diýýär: “Eý, Adam ogullary! Her (namaz wagty) metjide (gideniňizde) tämiz we gelşikli geýimleriňizi geýiň” (Agraf:31).

Şeýle-de Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- sahyh hadysda şeýle diýdi: “Alla tagala başy örtülmedik aýal maşgalanyň, namazyny kabul edýän däldir”¹.

Ýetişen erkek kişiniň owrat ýeri, göbek bilen dyzyň aralygydyr. Bu barada Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- Jäbire –Alla ondan razy bolsun- şeýle diýdi: “Eger-de sen, namazy bir eşikli okasaň (çünki öňki zamanda eşikleri iki matadan ybaratdy, biri bilden ýokarky bölegi we beýlekisi bilden aşaky bölegi ýapýardy), eger giň bolsa, oňa bürenip oka we eger dar bolsa, onda ony diňe göbekden aşaklygyna dolap oka!”².

Ýöne has gowysy, haýsy-da bolsa bir eşik bilen, egniňide örtmeklikdir. Çünki Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- erkek kişiniň, egnini açyp namaz okamaklygyny, gaýtarandyr.

Emma aýal maşgalanyň, ýüzi we iki eliniň goşaryndan galan ýeri, owratdyr. Ýöne haçan-da özüne mahram (ýakyn-garyndaş) bolmadyk adamlaryň bar bolan ýerinde okaýsa, onda ol, bütin bedenini örtmelidir. Bu barada Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- şeýle diýdi: “Aýal maşgala tutuşlygyna owratdyr”³.

Ýene bir hadysda Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- şeýle diýdi: “Alla tagala başy örtülmedik aýal maşgalanyň, namazyny kabul edýän däldir”.

¹ Rowaýat edenler: Ebu Dawud: (627), Tirmizi: (375), Ibni Mäje: (655), Şeýh Albani: (196) sahyh hadys diýdi.

² Rowaýat edenler: Buhary: (361), Muslim: (3010).

³ Rowaýat edenler: Tirmizi: (397), Şeýh Albani: (273) sahyh hadys diýdi.

7- Ýagdaýy bar bolan halynda, bedenini, geýimini we namaz okajak ýerini, hapa-nejasatdan päk saklamalydyr: Bu barada Alla tagala şeýle diýýär: “Egin-eşigiňi (ähli hapalardan) päkize tut!” (Muddessir:4).

Şeýle-de sahyh hadysda, Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- şeýle diýdi: “Buşugyň (siýdigiň üstüňize degmezinden) ägä boluň! Çünki gabyr azabyny çekýänleriň köpüsi, şol sebäplidir”¹.

Başga bir hadysda, Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- Esmä -Alla ondan razy bolsun-, aýbaşy ganynyň eşige degeninde, nähili arassalanmalydygy barada, şeýle diýdi: “Degen ýerine suw guýup, eli bilen uwkalap aýyrsyn. Soňra üstüne täzedden suw akydyp, eserini aýyrsyn. Onsoň ol eşikde namazyny okap biler”².

Ýene bir hadysda, Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- çarwa araplaryň biri, metjidiň içine buşuganda, sahabalara şeýle diýdi: “Buşugan ýeriniň üstüne bir bedre suw guýuň”³.

8- Ýagdaýy bar bolan halynda, kybla tarap bakmaklyk: Bu barada Alla tagaga şeýle diýýär: “Bes, sen (namazda) ýüzüňi Mesjidi-Harama (Käbä) tarap öwür!” (Bakara:144).

Şeýle-de sahyh hadysda, Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- bir sahaba, namaz okalyşyny öwredende şeýle diýdi: “Haçanda namaza durmaklyk isläniňde, mäkäm edip tärediňi kyl, soňra kybla tarap bak!”⁴.

9- Niýet etmeklik: Bu şert hiç bir halatda, adamyň boýnundan gaçýan däldir. Bu barada Omaryň –Alla ondan razy bolsun- rowaýat edýän hadysynda, Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- şeýle diýdi: “Çünki her bir amal niýete görädir”.

Niýetiň ýeri bolsa ýürekdir. Çünki niýet, etjek amalyňy ýüregiňe düwmeklikdir. Diliň bilen aýtmaklyga hiç-hili delil ýokdur. Sebäbi Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- dili bilen niýet eden däldir.

¹ Rowaýat edenler: Därekutny: (1/97), (453), Şeýh Albani: (280) sahyh hadys.

² Rowaýat edenler: Buhary: (227), Muslim: (291).

³ Rowaýat eden: Buhary: (220).

⁴ Rowaýat edenler: Buhary: (6251), Muslim: (397).

Onuň sahabalaryndan hem, haýsam bolsa biriniň edenligi barada, ýetip gelen habar ýokdur.

Dördünji mesele: Namazyň rükünleri

Rükünler: Muny etmeklik bilen ybadatlar düzülýändir. Bulary etmesizlik bilen bolsa, ybadat dürs bolýan däldir.

Rükün bilen şertiň tapawudy: Çünki şert, ybadata girmeziňden öň başlap, tä ybadaty tamamlayançaň dowam edýändir. Emma rükün bolsa: şol ediljek ybadatdaky, sözler we amallar ýaly zatlary öz içine alýandyr.

Namazyň rükünleri on dört rükünden ybaratdyr. Kimdir bolsa biri bulary, bilip duran halynda, ýa ýatdan çykaran halynda, ýa hökümünü bilmeýän halynda bolsun tapawudy ýok, haýsy-da bolsa birini terk edäýse, namazy kabul bolýan däldir. Ol namazyň rükünleri şu aşakdakylardyr:

1- Dik durmaklyk (Kyýam): Parz namazlarda başaryan adam, dikelip durmalydyr. Bu barada Alla tagala şeýle diýýär: “We namaza (dik) duranyňyzda, Alla üçin boýun bolan halda duruň!” (Bakara:238).

Şeýle-de sahyh hadysda, Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- Ymran ibni Huseýne şeýle diýdi: “(Namazy) dik durup oka, eger başarmasaň oturyp oka, eger-de ony hem başarmasaň, gapdallaýyn gyşaryp oka!”¹.

Eger-de kim parz namazynda, ýarawsyzlyk, gorky we ş.m ýaly sebäplere görä, dik durmaklyk rükünini taşlaýsa, uzury kabul edilýändir. Ol ýagdaýyna görä, oturyp ýa-da gapdallaýyn gyşaryp okap bilýändir.

Emma nefil (sünnet) namazynda, dik durmaklyk sünnetdir, rükün däldir. Ýöne dik durup okamaklyk, oturyp okamaklykdan has haýyrlydyr. Çünki bu barada Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we

¹ Rowaýat eden: Buhary: (1117).

sellem- şeýle diýdi: “(Namazy) oturup okan, dik durup okanyň, ýarty ejirini (sogabyny) aljakdyr”¹.

2- Namaza başlananda “Allahu Ekber” diýip, tekbir çekmeklik (tekbiratul ihram): Onuň ýerini başga söz tutýan däldir. Bu barada Pygamberimiz -sallallahu aleyhi we sellem- bir sahaba namaz okalyşyny öwredende şeýle diýdi: “Haçanda namaza durmaklygy isläniňde, Allaha tekbir çekip (“Allahu Ekber” diýip) başla!”².

Başga bir hadysda Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- şeýle diýdi: “(Namaza başlanyňda) tekbir aýtmaklyk bilen, (halal edilen zatlar) gadagan bolýandyr. Egniňe salam bermeklik bilen bolsa, (etmesi gadagan edilen zatlar) rugsat bolýandyr”³. Tekbir çekilmän başlanan namaz, hasabata alynýan däldir.

3- Tertip bilen her bir rekagatda, “Fätihe” süresini okamaklyk: Bu barada Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- şeýle diýdi: “Fätihe” süresini okamadygyň namazy dürs däldir”⁴.

Bu hökümden çykýan halatlar: Haçanda jemagatdan yza galyp, namaza ymamyň rukug eden halynda girse, ýa-da ymamyň dik duran wagtyna ýetişip, ýöne fätihäni okap ýetişmese, onuň boýnundan fätihe süresini okamaklyk gaçýandyr. Şeýle-de ymamyň sesi bilen daşyndan okaýan namazlarynda, onuň yzyna uýanlara fätihe süresini okamaklyk gerek däldir. Ýöne haçanda ymam fätihäni okanyndan soňra, oňa uýanlar, ymamyň biraz wagtlap durýan wagtynda, olara hem fätihäni okamaklyk has gowdyr. Çünki muny etmeklik bilen, özüňe ätiýaçlygy almaklykdyr.

4- Her rekagatda rukug etmeklik (elleriň aýasyny dyzçanaklaryň üstüne goýup egilmek): Bu barada Alla tagala şeýle diýýär: “Eý, iman getirenler! Maksada ýetmegiňiz (azapdan halas bolmagyňyz) üçin rukug we sežde ediň” (Bakara:77).

¹ Rowaýat eden: Muslim: (735).

² Rowaýat edenler: Buhary: (793), Muslim: (397).

³ Rowaýat edenler: Ebu Dawud: (61), Ibni Mäje: (275), Tirmizi: (3), Şeýh Albani: (ibni Mäje: 224) Hadys sahyh hasan diýdi.

⁴ Rowaýat edenler: Buhary: (756), Muslim: (394).

Şeýle-de sahyh hadysda Pygamberimiz -sallallahu aleýhi we sellem- bir sahaba namaz okalyşyny öwredende, şeýle diýdi: “..., soňra tä biliň gönelyänçä, rahatlykda rukug et,...”¹.

5,6- Rukugdan galmaklyk we dikelip durmaklyk: Bu barada Pygamberimiz -sallallahu aleýhi we sellem- bir sahaba namaz okalyşyny öwredende, şeýle diýdi: “..., soňra tä biliň gönelyänçä, rahatlykda rukug et, soňra bolsa, dogry dikelip durýançaň, rukugdan gal”.

7- Sejde etmeklik: Bu barada Alla tagala şeýle diýýär: “Eý, iman getirenler! Maksada ýetmegiňiz (azapdan halas bolmagyňyz) üçin, rukug we sežde ediň” (Haj:77).

Şeýle-de sahyh hadysda Pygamberimiz -sallallahu aleýhi we sellem- bir sahaba namaz okalyşyny öwredende, şeýle diýdi: “..., soňra sejdä gaýt, tä ýerde sejde-de durýançaň”. Ibni Abbasyň hadysynda gelişi ýaly, her rekagatda, agzalyk ýedi agza bilen, iki gezek sejde edilýändir. Olar agzalar barada Pygamberimiz -sallallahu aleýhi we sellem- şeýle diýdi: “Maňa ýedi agza bilen sejde etmeklik emir edildi. Bu agzalar: Maňlaý –we eli bilen burnunada yşarat etdi- iki eliň, iki dyzyň we iki aýagyň ujdur”².

8,9- Sejdeden galmaklyk we iki sejdäniň arasynda oturmaklyk: Bu barada Pygamberimiz -sallallahu aleýhi we sellem- bir sahaba namaz okalyşyny öwredende, şeýle diýdi: “..., soňra sejdeden galda, düzelip otur”.

10- Ýokardaky agzalan ähli rükünleri, howlukmazdan, rahatlyklykda berjaý etmeklik: Bu bolsa, her bir rükünde, aýtmalysy wajyp bolan sözleri, howlukman, rahatlyk bilen diýmeklikdir. Çünki Pygamberimiz -sallallahu aleýhi we sellem- ýokardaky hadysda, şol agzalan sahabany, namazyň rükünlerini rahatlykda etmändikligi sebäpli, üç gezek yzyna gaýtarandyr. Iň soňunda dördünji gezekde, ýalňyşyny bilmeýändigini boýun alanda, Pygamberimiz –sallallahu

¹ Rowaýat edenler: Buhary: (6251), Muslim: (397).

² Rowaýat edenler: Buhary: (809), Muslim: (490).

aleyhi we sellem- oňa, namazyň nähili okalyşyny öwredende, her bir rükünde rahatlyk tapmalydygyny aýdandyr.

11- Soňky “Teşehhudy” okamaklyk: Bu barada Ibni Mesgud –Alla ondan razy bolsun- rowaýat edýän hadysynda şeýle diýdi: “Bize teşehhut parz edilmezinden öň, teşehhude oturanymyza: “Allanyň bendelerinden, Allaha salamlar bolsun” diýerdik. Şonda Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- olara: “Allaha salamlar bolsun diýmäň, megerem, bütün salamlar Allaha laýykdyr diýiň” diýdi”¹. Munuň parzdygyna, Ibni Musgudyň –Alla ondan razy bolsun- “parz edimezinden öň” diýen sözi delildir.

12- Soňky “Teşehhudy” aýdar derejede oturmaklyk: Çünki Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- muny hiç sypdyrman, dowamatly ederdi. Bu barada Ol şeýle diýdi: “Meniň namazy nähili okaşymy görüşiňiz ýaly, namazy okaň!”²

13- Egniňe salam bermeklik: Bu barada Pygamberimiz -sallallahu aleyhi we sellem- şeýle diýdi: “..., egniňe salam bermeklik bilen bolsa, (etmesi gadagan edilen zatlar) rugsat bolýandyr”³. Sagyňa we çepiňe salam bereniňde: “Esselämu aleýkum we rahmetullah” diýmelidir.

14- Ýokardaky agzalan rükünleri, agzalan tertibine görä etmeklik: Çünki Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- şol tertibe görä edendir. Ol bu barada şeýle diýdi: “Meniň namazy nähili okaşymy görüşiňiz ýaly, namazy okaň!” we namazy dogry okap bilmeýäne, nähilil okamalydygyny öwredende, “soňra” sözünü ullanandyr. Bu bolsa arap dilinde, tertip bilen edilmelidigini aňladýandyr.

Bäşinji msele: Namazyň wajyplary

Namazyň wajyplary, sekiz wajypdan ybaratdyr. Bulardan haýsam bolsa birini bilip taşlamaklyk, namazy bozýandyr. Emma ýatdan çykarmaklyk ýa-da ylymsyzlyk bilen taşlamaklyk, namazy bozýan

¹ Rowaýat edenler: Nesäýi: (2/240), Şeýh Albani: (319) sahyh hadys.

² Rowaýat eden: Buhary: (631).

³ Rowaýat edenler: Ebu Dawud: (61), Tirmizi: (3), Ibni Mäje: (275).

däldir. Ýöne onuň boýnuna, (özerini dolmaklyk üçin, egniňe salam bermeziňden öň) bir gezek sejde (sujud sehwa) etmeklik wajypdyr.

Wajyp bilen rüküniň tapawudy: Çünki rükünden haýsyda bolsa biri ýatdan çykarlyp edilmese, tä şol rüküni getirýänçäň, namazyň kabul bolýan däldir. Emma wajyp ýatdan çykarylsa, bir gezek sejde (sujud sehwa) etmekligiň özerini dolýandyr. Şeýle-de rükünler, wajyplara serdeniňde, üns berilmeklige has möhümdir.

Namazyň wajyplary, şu aşakdakylardan ybaratdyr:

1- Namaza giriş tekbirden (tekbiratul-ihramdan), galan tekbirler: Bu bolsa, amaldan-amala geçiş tekbir diýlip atlandyrylýandyr. Bu barada Ibni Mesgud -Alla ondan razy bolsun-rowaýat eden hadysynda şeýle diýdi: “Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellemiň-, namazda, kellesini galdyranýnda we gaýtaranynda, turanynda we oturanynda, tekbir çekenini gördüm”¹. Muny Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- dünýeden ötünçä, hiç haçan taşlan däldir. Şeýle-de Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- şeýle diýdi: “Meniň namazy nähili okaýşymy görüşüňiz ýaly, namazy okaň!”.

2- Ymam bolup we ýekelikde okan adama, rukugdan galanynda, “Semiallahu limen hämideh” diýmeklik: Bu barada Ebu Hureýre -Alla ondan razy bolsun- rowaýat eden hadysynda şeýle diýdi: “Allanyň Resuly –sallallahu aleyhi we sellem- namaza duranynda we rukuga gaýdanynda, tekbir aýdardy. Soňra “semiallahu limen hämideh” diýip, rukugdan galardy. Soňra dik duran ýerinde “Robbenä we lekel hamd” diýerdi”².

3- Ymamyň yzyna uýan adama, “Robbenä we lekel hamd” diýmeklik wajypdyr. Emma ymama we ýekelikde okana, ony diýmeklik sünnetdir. Çünki ýokardaky agzalan Ebu Hureýräniň hadysy, oňa delalat edýändir we Ebu Musanyň hadysy hem muňa delildir. Onda ol

¹ Rowaýat edenler: Nesäýi: (2/205), Tirmizi: (253) Hadysa sahyh hasan diýdi. Şeýh Albani: (sahyh Tirmizi:207) sahyh hadys diýdi.

² Rowaýat eden: Muslim: (1/293), (28).

şeyle diydi: "...we eger-de ymam "semiallahu limen hämideh" diyse, onuñ yzy bilen: "Robbenä we lekel hamd" diyiñ"¹.

4- Rukugda durkañ bir gezek "Subhane Robbiyel-Azym" diymeklik.

5- Sejde-de durkañ bir gezek "Subhane Robbiyel-Agla" diymeklik. Bu barada Huzeýfe -Alla ondan razy bolsun- rowayat eden hadysynda şeyle diydi: "Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem-rukugda durka, "**Subhane Robbiyel-Azym**" diyerdi we sejde-de durka bolsa, "**Subhane Robbiyel-Agla**" diyerdi"². Rukugda we sejde-de durkañ, bu zikiri üç gezek gaýtalamaklyk sünnetdir.

6- Iki sejdäniñ arasynda oturanyñda, "Robbigfiri" diymeklik: Bu barada Huzeýfe -Alla ondan razy bolsun- rowayat eden hadysynda şeyle diydi: Çünki Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- iki sejdäniñ arasynda oturanynda: "**Robbigfiri – Robbigfiri**" diyerdi³.

7- Ymam birinji teşehhudy okamaklygy ýatdan çykaryp ýerinden tursa, oña uýan adamlara hem, ony okamaklyk wajyp däldir. Sebäbi şu halatda oña, ymamyñ yzyna eýermeklik wajypdyr. Eger-de ymam ýatdan çykarman, birinji teşehhudy okamaga otursa, oña uýanlara hem ony okamaklyk wajypdyr. Çünki Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- haçanda birinji teşehhudy okamaklygy ýadyndan çykaranda, ony okamaklyk üçin yzyna dolanmandy. Diñe egnine salam bermezinden öñ, sejde sehw etmek bilen öwezini dolupdy⁴.

Teşehhudyñ aýdylyşy: "Ettehiýýätu lillähi wessolewätu wettoýýibät. Esselämu aleýke eýýuhennebi we rahmetullohi we berekätuh. Esselämu aleýnä we ala ybädillähis-solihyn. Eşhedu ellä ilähe illallahu we eşhedu enne Muhammeden abduhu we resuluh".

(Manysy: Ähli dogalar, senalar, bedeni we maly ybadatlar Allaha degişlidir. Eý, Nebi! Allahyñ salamy, rahmeti we bereketi saña bolsun.

¹ Rowayat edenler: Muslim: (404), Ahmet: (4/399).

² Rowayat edenler: Ebu Dawud: (874), Tirmizi: (262) hadysa sahyh hasan diydi, Nesäýi: (1/172), Ibni Mäje: (897), Şeýh Albani: (Sahyh Nesäýi:1097) sahyh hadys diydi.

³ Rowayat edenler: Nesäýi: (1/172), Ibni Mäje: (897), Şeýh Albani: (335) sahyh hadys diydi.

⁴ Rowayat edenler: Buhary: (1230), Muslim: (570).

Allahyň salamy bize we salyh gullaryna bolsun. Şaýatlyk edýärin, Allahdan başga (ybadata hakly) iläh ýokdur we Muhammet Allahyň guly we resulydyr).

8- Birinji teşehhutde oturmaklyk: Bu barada Ibni Mesgud -Alla ondan razy bolsun- Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellemden-rowaýat edip, şeýle diýdi: “Haçanda her iki rekegatdan soň oturanyňyzda: “Ettehiýýätu lillähi” okaň”¹. Şeýle-de Rofaga ibni Rofig, Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellemden-rowaýat edip şeýle diýdi: “Eger-de namazyň ortasynda oturanyňda, rahatlyk bilen sag aýagyň üstünde oturda, teşehhut oka!”².

Altynjy mesele: Namazyň sünnetleri

Bu bolsa ikä bölünýändir: Beden hereketi bilen edilýän sünnetler we diliň bilen aýdylýan sünnetlerdir.

Beden hereketi bilen edilýän sünnetler bolsa, şu aşakdakylardyr: Namaza giriş tekbirinde, rukuga gaýdanyňda we ondan dikeleniňde, tekbir bilen bilelikde iki eliňi galdyryp, göýbermeklikdir. Çünki Mälik ibni El-Huweýris haçanda namaza duranynda, tekbir çekip iki elini galdyrdy, rukuga gaýdanynda we ondan galanynda hem iki elini galdyrdy. We soňra: “Allanyň resuly –sallallahu aleýhi we sellem- namazyny şeýle edip okardy” diýerdi³. Şeýle-de dik duran wagtyňda, döşüň üstünde, sag eliňi çep eliň üstünde goýmaklyk we sejde etjek ýeriňe bakyp, iki aýagyň arasyny açyp durmaklyk hem sünnetdir. Rukug eden wagtyňda bolsa, eliň barmaklarynyň arasyny açyp, iki eliň aýasyny dyzçanaklaryň üstünde goýup, biliňi doly ýazyp, kelläňi biliň deňliginde saklamaklyk (biliňden ýokara galdyrmazlyk we aşaga ýatyrmazlyk) hem sünnetdir.

Emma diliň bilen edilýän sünnetler bolsa şulardyr: Namazy açyş (El-Istiftäh) dogasyny okamaklyk, “**Bismilläh**”, “**Äuzu billähi mineş-şeytonir-rojim**” diýmeklik we Fätihe süresini okap bolanyňdan soň, “**Ämin**” diýmeklik sünnetdir. Fätiheden artykmaç, Kurandan käbir aýatlary okamaklyk, rukugda we sejde-de aýdýan tesbihiňi birden artyk

¹ Rowaýat edenler: Ahmet: (1/437), Nisäýi: (1/174), Şeýh Albani: (336) sahyh hadys diýdi.

² Rowaýat edenler: Ebu Dawud: (856), Şeýh Albani: (337) hadys hasan diýdi.

³ Rowaýat eden: Muslim: (391).

aýtmaklyk, teşehhudy aýdanyňdan soň we egniňe salam bermeziňden öň hem, doga etmeklik sünnetdir.

Ýedinji mesele: Namazy bozýan zatlar

Aşakdaky agzaljak amallar namazy bozýandyr:

1- Täreti bozýan zatlar, namazy hem bozýandyr. Sebäbi täret, namazyň dürs bolmaklygynyň şertidir. Haçanda täret bozulsa, namaz hem bozulýandyr.

2- Sesli gülmeklik. Bu bolsa, ses çykaryp gülmeklikdir. Bu höküme bütin alymlar, bir agyzdan ylalaşandyrlar. Sebäbi ol söze meňzeşdir, megerem ol, sözden hem beterdir. Çünki muny eden adam, namaza hormat goýman, oňa pes garap, oýun eden hasaplanýandyr. Emma ses çykarmazdan ýylgyrmaklyk, namazy bozýan däldir. Bu barada Ibni Munzir we başgalar aýdyp geçendirler.

3- Namazyň peýdasyna bagly bolmazdan, bilip duran halynda gürlmeklik. Zeýd Ibni Arkam –Alla ondan razy bolsun- şeýle diýdi: “Namaz okap başlan wagtlarymyzda, tä şu aýat: “We namaza (dik) duranyňyzda, Alla üçin, boýun bolan halda duruň!” (Bakara:238) inýänçä, namazda gürlleşdik. Namazda duran adam, gapdalyndaky bilen arkaýyn gürlleşdi. Şonda biz, namazda gürlmeklikden gaýtarylyp, dymyp durmaklyga emir edilipdik”¹. Eger-de kim hökümünü bilmezden, ýa-da ýatdan çykaryp gürläýse, namazy bozulýan däldir.

4- Namaz okaýanyň öňünden (sejde etjek ýeriniň aňyrsyndan), ýetişen aýal maşgala, ýa-da eşek, ýa-da gara it geçse, namazy bozulýandyr. Bu barada Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- şeýle diýdi: “Eger-de haýsy-da bolsa biriňiz, namaza duranynda, düýäniň eýeri çemesi zat bilen, öňüni ýapsyn. Eger-de öňünde düýäniň eýeri çemesi zat bolmasa, onda eşek, ýetişen aýal maşgala we gara itiň geçmekligi, onuň namazyny bozýandyr”². Düýäniň eýeriniň beýikligi, edil eliň barmaklarynyň uýndan, tä tirsege çenli boýy çemesidir. Şol tirsegiň mukdary çemesi ýaly zat, öňüni ýapmaklyga ýeterliklidir.

¹ Rowaýat edenler: Buhary: (1200), Muslim: (539).

² Rowaýat eden: Muslim: (510).

5- Bilip duran halyňda, owrat ýeriň açylmaklygy. Bu bolsa, namazyň şertlerinde agzalyp geçipdi.

6- Ýüzüňi kybladan öwürip, arkaňy kybla tarap etmeklik. Çünki ýüzüňi kybla tarap etmeklik, namazyň dürs bolmaklygynyň şertidir.

7- Namaz okaýan adam, özüne (ýa-da eşigine) nejasatyň degendigini bilse, ony şol wagtda aýyrmasa, onuň namazy bozulýandyr.

8- Kimde-kim hiç hili uzur-sebäpsiz, namazyň haýsyda bolsa bir rükünini, ýa-da şertini taşlaýsa, onuň namazy bozulýandyr.

9- Hiç bir hajatsyz, namaza degişli bolmadyk hereketleriň köp edilmekligi, namazy bozýandyr. Mysal üçin, bilip duran halatyňda, iýip-içmek ýaly zatlardyr.

10- Hiç bir uzursyz, haýsy-da bolsa bir zada ýaplanmaklyk, namazy bozýandyr. Çünki dik durmaklyk, namazyň dürs bolmaklygynyň şertidir.

11- Bilip duran halyňda, hereket bilen edilýän rükünleriň birini artykmaç etmeklik, namazy bozýandyr. Edil rukugdan ýa-da sejdeden birini artykmaç etmeklik ýalydyr. Çünki ol, namazyň ediliş ugruny ütgedýändir. Bu ýagdaýda Alymlaryň biragyzdan ylalaşmagynda, namaz bozulýandyr.

12- Bilip duran halyňda, namazyň rükünlerini biri-biriniň öňüne geçirmeklik namazy bozýandyr. Çünki agzap geçişimiz ýaly, namazyň rükünlerini tertip bilen etmeklik, namazyň rükünleriniň biridir.

13- Bilip duran halyňda, namazy bitirmezden egniňe salam bermeklik.

14- Fätiha süresini okanyňda, bilýän halyňda onuň manysyny ütgetmeklik. Çünki Fätiha süresini dogry okamaklyk, namazyň rükünidir.

15- (Namazdan çykmaklyk üçin) niýetiňi ütgetmeklikde ikerjeňlenseň, ýa-da ýüregiňe düwseň, namaz bozulýandyr. Çünki

namazyň soňuna çenli niýetiň bir bolmaklygy, namazyň dürs bolmaklygynyň şertidir.

Sekizinji mesele: Namazda edilmegi ýigrenilýän (mekruh)¹ amallar

Aşakdaky agzaljak amallar, namazda edilmegi ýigrenilendir:

1- Birinji we ikinji rekagatda, yzyndan başga süre okamazdan, diňe “Fätihe” süresini okamaklyk ýigrenilendir. Çünki muny etmeklik, Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellemiň- namazda eden sünnetine garşy gelýändir.

2- “Fätihe” süresini birden köp okamaklyk. Bu hem Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellemiň- namazda eden sünnetine garşy gelýändir. Eger-de ol, birinji Fätihäni okanynda, huşugy we ýüregi (namaza üns bermekden) başga ýerde bolsa, täzeden huşugy we ýüregi bilen okamak islese, hiç bir zeperi ýokdur. Ýöne bu, haçanda seni was-wasa eltmejekdigine gözüň ýetse bolýandyr. Eger-de her namazyňda was-wasa eltjek bolsa, bir gezek okamaklygyň ýeterlikdir.

3- Namazda hiç bir sebäpsiz, eýläňe-beýläňe bakmaklyk ýigrenilendir. Bu barada Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellemden- soralarda şeýle diýdi: “Ol (sebäpsiz eýläk-beýläk bakmaklyk), namazda duran bendäniň, (namazynyň sogabyndan) ogurlamak islän, şeýtanyň oýunydyr”².

Emma ol, belli bir sebäp üçin edilse, zeperi ýokdur. Mysal üçin: Haçanda şeýtan namazda was-wasa bereninde, çepiňe üç gezek tüflemeklik bolýandyr. Çünki bu halatdaky adama, Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- ony etmekligi emir edendir. Şeýle-de çagasyna zeper ýetmeginden gorkan adama, eýlesine-beýlesine seretmekliginiň zeperi ýokdur.

Bu agzalan ýagdaýlar, haçanda eýläňe-beýläňe seretmekligiň çalaja bolan halatlaryndandyr. Emma hiç bir sebäpsiz, bütin bedeni

¹ Alymlar “ýigrenilen (mekruh)” sözünü şeýle açykladylar. Ol: “Taşlanmagy wajyp bolmadyk, gaytarylan işdir”. Ýigrenilen amalyň hökümi: “Ony edene azap berilmez, niýet edip taşlana bolsa, sogap beriler. Eger-de gerek bolan wagtynda, muşakgata düşmezden, etse bolýandyr”.

² Rowaýat eden: Buhary: (751).

bilen, ýa-da arkalygyna kyblanyň tersine öwrülse, onda onuň namazy bozulýandyr. Diňe onuň öwrülmekligi, belli bir uzur sebäpli, ýagny bir zatdan erbet gorkmaklyk we ş. m. zatlar ýaly sebäpler esasynda bolsa, zeperi ýokdur.

4- Namazda iki gözüňi ýummaklyk ýigrenilendir. Çünki otparazlar oda çokunanda şeýle edýärler. Şeýle-de ony, ýehudlaryň hem, edýändigleri agzalýar. Takyk biz, kapyr kowmuna meňzemekden gaýtarlandyrys.

5- Sejde edeniňde tirsegiňi ýere degirmezlik. Bu barada Pygamberimiz –sallallahu aleyhi we sellem- şeýle diýdi: “Sejde edeniňizde arkaňyzy göni saklaň we tirsekleriňizi, itiň ýatyşy ýaly, ýere ýazmaň”¹. Namaz okaýan adama, sejde-de hökmany suratda, tirsegi bilen goltugynyň arasyny açmaklyk we tirsegini ýerden galdyrmaklyk zerurdyr. Çünki ol namaz okanda, haýwanlara meňzemeli däldir.

6- Namazda gerekmejek hereketleri etmeklik ýigrenlendir. Çünki ony etmeklik, ýüregiň bilen gorky we huşug halatda namaz okamaklygy gidirýändir.

7- Namazda iki goşaryňy biliňe söýäp durmaklyk ýigrenlendir. Bu barada Ebu Hureýre –Alla ondan razy bolsun- rowaýat eden hadysynda şeýle diýdi: “Namaz okaýan adama, iki goşaryny biline söýäp durmaklygy, gaýtarlandyr”². Çünki munuň ýigrenilmeginiň sebäbini açyklar, Aýşa –Alla ondan razy bolsun- şeýle diýdi: “Çünki muny ýehudylar edýärler”³.

8- Balagyňy ýa-da donuňy topukdan aşak geçirmeklik we agzyňy haýsyda bolsa bir zat bilen örtmeklik ýigrenilendir. Bu barada Ebu Hureýre –Alla ondan razy bolsun- rowaýat eden hadysynda şeýle diýdi: “Allanyň resuly –sallallahu aleyhi we sellem- namaz okaýan adama, balagyny ýa-da donuny topugundan geçirmekligini we agzyny örtmekligini gaýtarandyr”⁴.

¹ Rowaýat eden: Buhary: (822).

² Rowaýat eden: Buhary: (1220).

³ Rowaýat eden: Buhary: (3458).

⁴ Rowaýat edenler: Ebu Dawud: (643), Tirmizi: (379), Şeýh Albani: (sahyh Tirmizi:312) hadys hasan diýdi.

9- Ymamdan öňe geçmeklik ýigrenilendir. Bu barada Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- şeýle diýdi: “Haýsyda bolsa biriňiz, ymamdan öň kellesini galdyranýnda, Alla tagala onuň kellesini eşegiň kellesine, ýa-da şekilini eşegiň şekiline, öwürmeginden gorkmaýarmy?!”¹

10- Namazda barmaklaryňy bir-biriniň arasynda salmaklyk ýigrenilendir. Çünki Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- kimde-kimiň täret kylyp, namazyny okamaklyk üçin metjide geleninde, ony etmekligi gaýtarandyr². Munuň namazda edilmekligi bolsa, has beterdir. Emma ýaňky iki halatdan başga wagtda edilmekliginiň hiç bir zeperi ýokdur. Çünki Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellemiň- namazdan soň, edendigine delil bardyr.

11- (Erkek adama) namazda saçyny baglamaklyk, balagynyň we köýneginiň ýeňini çermemeklik ýigrenilendir. Bu barada Ibni Abbas – Alla olardan razy bolsun- rowaýat eden hadysynda şeýle diýdi: “Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- ýedi agza bilen sejde etmeklige, balagynyň we köýneginiň ýeňini çermemesizlige we saçyny baglamasyzlyga emir edilendir”³. Sebäbi bu zatlaryň hemmesi, namazy ünsli we huşugly okamaklyga päsgel berýändir.

12- Nahar guýulan wagtynda, ýa-da kiçi ýa uly meýdan etmeklige gyssananyňda, namaz okamaklyk ýigrenilendir. Bu barada Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- şeýle diýdi: “Nahar guýulan wagty, ýa-da kiçi ýa uly meýdanyny etmeklige gyssanynda, namaz okalmaýar”⁴.

Nahar guýulanda namaz okalmaýar diýmegimiz: Nahar iýmeklige garaşyp oturan adamyň islegi bolsa, ony iýmeklige rugsady bar bolsa we ol taýýar edilip öňünde goýulan bolsa, ine şu adama nahary taşlap, namaz okamaklyk ýigrenilendir.

¹ Rowaýat edenler: Buhary: (691), Muslim: (427).

² Rowaýat edenler: Hakim: (1/206) hadysa sahyh diýen, Zehebi hem oňa ylalaşan, Şeýh Albani hem: (2/102) olar bilen ylalaşandyr.

³ Rowaýat edenler: Buhary: (815), Muslim: (490).

⁴ Rowaýat eden: Muslim: (560).

Eger-de nahar guýulan bolsa, ýöne onuň agzy bekle bolsa, ýa-da dok bolup, nahara islegi bolmasa, ýa-da naharyň gyzgynlygy sebäpli iýip başarmasa, onda bu adam, ýokardaky agzalan höküme girýän däldir.

Şeýle-de kiçi ýa uly meýdany gysap duran adam, özüni kösemeklige we özüne zeper ýetirmeklige eltýändir. Çünki ýokardaky agzalan adamlaryň namaz okamaklarynyň ýigrenilýändiginiň sebäbi, olaryň namazy ýüregi bilen, gorky we huşug bilen okamasyzlygyna iterýändir.

13- Namazda gözüňi asmana galdyrmaklyk ýigrenilendir. Bu barada Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- şeýle diýdi: “Namazda gözlerini asmana tarap galdyrýanlar, ony etmekligi bes etsinler, ýa bolmasa olar, görüşlerinden dynarlar”¹.

Dokuzunjy mesele: Namazy taşlanyň hökümi

Kimde kim namazyň wajypdygyny inkär edip, ony taşlasa, ol dinden dänen kapyr hasaplanýandyr. Çünki ol, Allany, Onuň resulyny we bütin alymlaryň ylalaşan wajyp meselesini, ýalan hasaplandyr.

Emma namazy pes garamak we ýaltalyk bilen, dolulygyna hemişe taşlanyň hökümi bolsa, has dogrysy ol adam kapyrdyr.

Çünki Alla tagala kapyr müşriklere ýüzlenip şeýle diýdi: “(Muňa garamazdan) kapyrlardan ýüz öwrüp, toba edip, namaz okap, zekat berseler, onda olar siziň dindäki doganlaryňyz bolarlar” (Toba:11). Megerem, bu aýat, namaz okamaklyk şerti tapylmadyk adamyň musulmanlardan dældigine delalat edýändir. Şeýle-de onuň, biziň dindäki doganlarymyzdan hem dældigine delalat edýändir.

Ýene-de Pygamberimiz –sallallahu aleýhi we sellem- şeýle diýdi: “Biz bilen olaryň (kapyrlaryň) arasyndaky aratapawut namazdyr! Kim ony taşlasa, şeksiz ol kapyrdyr”².

¹ Rowaýat eden: Muslim: (429).

² Rowaýat edenler: Tirmizi: (2126), Nesäýi: (1/231), Ahmet: (5/346), Hakim: (1/6,7) Tirmizi hadysa: hasan sahyh garyb, diýen, Hakim hadysa sahyh diýen, Zehebi oňa ylalaşan, Şeýh Albani: (sahyh Tirmizi:2113).

Başga bir hadysda şeýle diýdi: “Adam ogly bilen, şirkiň we küpüriň aratapawudy, namaz taşlamakdyr”¹.

Ýöne namazy käwagt okap we käwagt taşlaýan, ýa bolmasa bir ýa iki parz namazy okaýan adamyň hökümi bolsa, delillere görä, ol adam kapyr däldir. Sebäbi ol, namazy dolulygyna taşlan hasaplanýan däldir. Takyk, sahyh we aýdyň delil tapylýança, adamy dinden çykaryp bolmaýar. Haýsyda bolsa bir zada, aýdyň delil bilen höküm berilse, tä aýdyň delil gelýänçä, şol höküm ondan aýrylýan däldir.

***

¹ Rowaýat eden: Muslim: (82).

